

Қазақстан 2050

V ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 3-13 сәуір 2018 жыл

Студенттер мен жас ғалымдардың

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

атты халықаралық ғылыми конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 9-12 сәуір, 2018 жыл

V МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 3-13 апреля 2018 года

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции

студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, Казахстан, 9-12 апреля 2018 года

V INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, 3-13 April 2018

MATERIALS

International Scientific Conference of

Students and Young Scientists

«FARABI ALEMI»

Almaty, Kazakhstan, April 9-12, 2018

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ГЕОГРАФИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒАТТЫ ПАЙДАЛАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ ГЕОГРАФИИ И ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

V ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ
Алматы, Қазақстан, 2018 жыл, 3-13 сәуір

Студенттер мен жас ғалымдардың
“ФАРАБИ ӘЛЕМІ”
атты халықаралық ғылыми конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ
Алматы, Қазақстан, 2018 жыл, 9-11 сәуір

V МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ
Алматы, Казахстан, 3-13 апреля 2018 года

МАТЕРИАЛЫ
Международной научной конференции
Студентов и молодых ученых
“ФАРАБИ ӘЛЕМІ”
Алматы, Казахстан, 9-11 апреля 2018 года

V INTERNATIONAL FARABI READINGS
Almaty, Kazakhstan, April 3-13, 2018

MATERIALS
Of International Scientific Conference
Of Students and Young Scientists
Almaty, Kazakhstan, April 9-11, 2018

Тасжанова А. Шымкент қаласының жер аумағының кеңеюі мәселелері.....	67
Түкен А.А. Шымкент қаласындағы аль – фараби ауданының жер кадастрлық жұмыстарын ұйымдастыру.....	68
Уразалиев Г.М. Оңтүстік Қазақстан облысы жайылымдарын тиімді пайдалану мәселелері.....	68

ГИДРОЛОГИЯ СЕКЦИЯСЫ – СЕКЦИЯ ГИДРОЛОГИЯ – SECTION HYDROLOGY

Абдуллаева Ж.А. «Оценка хозяйственной деятельности на гидрологические характеристики стока рек северной половины Казахстана».....	70
Абдуллаева Ә.С. «Жайық өзенінің оң салаларының жылдық ағындысының нормасын есептеу».....	71
Аманова А.Е. Утеулина А.А., «Мерке өзені – Улбұтұй тұстамасында есептік су шығындарын анықтау».....	72
Бекбауленова Ж.Е. «Анализ внутригодового распределения стока рек в бассейне реки Буктырма.....	72
Бектұрсын Б.Б. «Балқаш көлі суының деңгейінің көпжылдық ауытқуларын бағалау.....	73
Дилдабекова С.Н. «Іле өзенінің төменгі ағысындағы су шаруашылық және экологиялық мәселелер.....	74
Жанабаева Ж.А. «Іле Алатауы өзендерінде су басу мәселелерін зерттеу маңызы туралы.....	75
Жанпенсова М.Н., Сеитова К.С. «Астана қаласында орналасқан су нысандарының гидрохимиялық көрсеткіштерінің динамикасы.....	75
Идрисова С.М. «Влияние атмосферных засух на качество воды и экологическое состояние водных объектов в бассейне реки Есиль.....	76
Кенесова М.Е. «Көктемгі су тасуды математикалық модельдеу жайында».....	77
Қалыбанова А.Б., Джарлықасымова А.С. «Гидрометриялық бақылау мәліметтері бар кезіндегі гидрологиялық сипаттамаларды есептеу (Сергеевка қаласы, Сергеевка су қоймасы мысалында)».....	78
Муканова А.К. «Виртуальная вода. Ее роль и значение в водообеспечении».....	78
Мукашева Г.Ж. «Орталық Қазақстан өзендерінің су ресурстарын бағалау (Нұра және Есіл өзендерінің мысалында).....	79
Мырзақұлова Б.М. «Есіл өзені суының сапасын және экологиялық жағдайын гидробиологиялық көрсеткіштерді қолдану арқылы бағалау.....	80
Нұрбеков Д.С. Іле-Балқаш алабының оңтүстік-шығыс өзендерінің жылдық ағындысын бағалау.....	80
Пшенчинова А.С. «Есіл алабы өзендері ағындыларының жылышылық үлестірімі».....	81
Раймбекова Ж.Т. «Шығу тегі гляциалды сел тасқындарынан қорғану әдістерін негіздеу».....	82
Раимжанова М.Н. «Изменение уровня режима озера Балқаш».....	83
Сайлаубек А.М. «Нұра алабы өзендерінің көктемгі ағындысын анықтау».....	84
Сәрсембекова З.С. «Нөсерлі сел тасқындарын болжау мүмкіндіктері.....	85
Сәулебек Қ.Н. «Торғай өзені алабының көктемгі ағындысын есептеу.....	86
Тыныштық С.А. «Алматы агломерациясының су объектілеріне антропогенді факторлар және климат өзгеруін ескеру мен әсерін бағалау.....	86
Abdullayeva Zh. «Economic operations impact assessment of hydrological features of rivers flow in the northern part of Kazakhstan.....	87
Akhmetova S.T. «To evaluation of the influence of climate changes and anthropogenic activity on water objects of urbanized territories.....	88
Kumeiko A. «Trends and variability of Arys river basin for 1983-2013.....	89

МЕТЕОРОЛОГИЯ СЕКЦИЯСЫ – СЕКЦИЯ МЕТЕОРОЛОГИЯ – SECTION METEOROLOGY

Абибекова А.С. Солтүстік Қазақстанның қыс айларының биоклиматтық жағдайы.....	90
Абиляжанова А.С. Анализ экстремальных значений температуры и осадков в теплом полугодии на западе Казахстана.....	90
Айтмұханбетова Т.А. Солтүстік Қазақстанда суық мезгілдегі жауын-шашынның таралу ерекшеліктері.....	91
Асқар Ш.Т. Қазақстанда құрғақшылықты ғарыштан мониторингілеу: қашықтықтан зондылау мәліметтерін талдау.....	92
Бағитова Б.Е. Ақтау және Атырау қаласының атмосфераны климаттық сейілету потенциалын бағалау.....	93
Vakytkerey S.B. Distribution of hails in Almaty region over the past 10 years.....	93
Бельдеубаев Е.Е. Статистическая структура осадков холодного полугодия на юге Казахстана.....	94
Берікболқызы Е., Муратова Н. Алматы қаласының атмосфералық ауа сапасын жақсарту бойынша іс-шаралардың тиімділігін бағалау.....	95
Блешова А.Б. Қазақстанның батысында салқын мезгілдегі ауа температурасы мен жауын-шашындардың климаттық және синоптикалық таралу жағдайлары.....	96
Дәпен І.Е. Алматы облысындағы төменгі қабат бұлттарының таралу ерекшеліктері.....	96

ЖАЙЫҚ ӨЗЕНІНІҢ ОҢ САЛАЛАРЫНЫҢ ЖЫЛДЫҚ АҒЫНДЫСЫНЫҢ НОРМАСЫН ЕСЕПТЕУ

Абдуллаева Ә.С.

г.г.д., проф. Давлетғалиев С.К. жетекшілігімен
әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті

e-mail: aselabdullaeva.s@mail.ru

Түйін сөздер: көктемдік, жылдық, максималды ағындылар, ағын сипаттамаларын есептеу, көпжылдық кезең, ағын шамалары.

Жайық өзенінің оң салаларының көктемгі ағындысының сипаттамалары бойынша зерттеу, ең алдымен, тұрғындардың тұрмыс тіршілігі үшін үлкен маңызға ие. Жылдық ағындының нақты сипаттамаларын көрсету су қорының, тұрғындардың тұрмыс тіршілігі үшін, рационалды пайдаланылуы үшін, және гидротехникалық бекеттердің сипаттамаларын нақтылау үшін су шаруашылық есептемелеріндегі маңызды қызметтердің бірі. Сондықтан Жайық өзенінің оң салаларының жылдық ағындысының сипаттамаларын есептеу, су ресурстарын пайдаланудағы тиімділікті арттыру болып табылады.

Жайық өзені оң салаларының жылдық ағыны өткен ғасырдың 70-ші жылдары зерттелген. Бұл мәліметтер 1965 ж. бақылаулардан кейін, климат өзгеруі әсері мен шаруашылық қызметтерінің әсерін ескере отырып, нақтылауды қажет етті. Соңғы 30-35 жылдық бақылаулар ескерілгеннің өзінде, бұл мәліметтер ағын сипаттамаларын бағалау үшін жеткіліксіз болып табылды. Сондықтан ағын сипаттамаларын көпжылдық кезеңге келтіру қажет болды.

Бақылауларды көпжылдық кезеңге келтіруде есептік кезең ретінде 1940-2015 жылдар алынған. Орта ағын сипаттамалары үш түрде анықталған: Іс жүзіндегі мәліметтер бойынша; 1940-2004 жылдар бойынша көпжылдық кезең; 1974-2004 жылдар бойынша соңғы отызжылдық кезең.

Орта ағын шамаларын салыстыру барысында үш түр мәндерінің бір-бірінен айырмашылығын көрсетті. Қараөзен өз.-Русская Таловка ау. және Деркөл өз.-Ростошское ау. орташа ағыны оның алдында анықталған мәліметтерден екі есе төмен болса, Деркөл өз.-Каменка ау. ағыны керісінше екі есе жоғары. Басқа жағдайда ағын шамаларының аса айырмашылықтары байқалмаған.

Салыстыра келе, көпжылдық кезең ағындылары мен орташа ағындылар шамасының бір-бірінен сандық мәндері бойынша айтарлықтай айырмашылық байқалмаған. Бірақ, жекелеген өзендер мен бекеттер бойынша ағын нормаларының айырмашылығы төмендеу бойынша да, жоғарылау бойынша да елеулі. Қараөзен өз.-Русская Таловка ау., Деркөл өз.-Ростошское ау. өзендерінде ағын 30%-ға төмендесе, ал Ембулатовка, Шаған – Новенький ау. өзендерінде ол 30%-ға жоғарылаған.

Бақыланған отызжылдық ағын нормасының, 1940-2015 жылғы ағын нормасынан төмен екендігі байқалған. Бұл көрініс барлық, Шығың-2 нормасынан басқа, өзендер мен бекеттерде байқалған. Ағынның аса жоғары төмендеуі Қараөзен өз.-Фурманово ау., Шаған өз.-Каменный ау., Деркөл өз.-Ростошский ау. салаларында анықталды. Қарастырылған аудан үшін ағын 10%-ға төмендеген. Қорытындылай келе, есептік нәтижелерді жуық шамада алынған деп есептеуге болады, әсіресе 1985-2015 ж. шығындар іс жүзіндегі мәліметтер емес, қайта қалпына келтіру әдісі арқылы алынған өзендер мен бекеттер.

Қорытындылай келе, екі кезеңнің вариация коэффициенті мен нормалары салыстырылды. Ағын нормасының төмендеуі орташа есеппен 15%-ға жуық, ал вариация коэффициентінің төмендеуі – 12%-ға жуық. Аса төмендеген ағын нормалары Деркөл өз. - Ростошский ау. – 37,7%, ал вариация коэффициенті Қараөзен өз.- 32%. Бұндай ағын сипаттамаларының елеулі өзгерістеріне алаптағы шаруашылық қызметтерінің артуы себепші болып отырғаны анықталды.